

УДК 81'42:82-994:398.2=111(94)
DOI 10.32999/ksu2663-3426/2019-1-16

МІФОПОЕТИКА АВСТРАЛІЙСЬКИХ ІНІЦІАЦІЙНИХ КАЗКОК (НА МАТЕРІАЛІ КАЗКИ АТА ВЕСТБУРІ “ТІМ”)

Ставенко Олена Вікторівна,
аспірант кафедри англійської мови та методики її викладання
Херсонський державний університет
evstavenko@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0857-3359

Статтю присвячено виявленню вербальної реалізації архетипних мотивів й образів у австралійській ініціативній казці Ата Вестбурі “Тім”. З’ясовано, що казка є одним зі словесних способів прояву архетипів позасвідомого, закріплених у колективній свідомості людства через міфологічні й фольклорні сюжети, мотиви, образи та символи різних мовних спільнот. Для жанру ініціативних казок характерним є сюжет, що містить в собі пошук героєм цінних і бажаних якостей або властивостей та їх здобуття. А прототипом цього сюжету слугує ритуал ініціативі. Доведено, що цей обряд має ключове значення для збереження релігійних і культурних звичаїв та традицій автохтонного населення Австралії. Із огляду на це у статті проаналізовано втілення в австралійській літературній казці етноархетипу Ініціативі. З енциклопедичних і словникових джерел вилучено структурні компоненти етноархетипу Ініціативі – концептуальні імплікації знання, випробування, перетворення, смерті, відродження і винагороди. У статті охарактеризовано зафіксовані в міфології корінних австралійців архетипні мотиви трансформації, смерті й переміщення та образи ініційованого і старійшини, що розкривають глибинний зміст етноархетипу Ініціативі. Доведено, що зазначені архетипні мотиви й образи, словесно втілені у художньому тексті казки Ата Вестбурі, є образно переосмисленими. Зокрема, мотив трансформації розгортається в сюжет твору про перетворення безхатнього хлопчика в дорослого чоловіка, господаря й голову родини. Також текстовим втіленням мотиву є зображення метаморфози другорядного персонажа казки, папуги-феї. Допоміжними у сюжетному розвитку є архетипний мотив смерті як причина й рушійна сила перевтілення головного героя та мотив переміщення як об’єктивація концептуальної імплікації випробування етноархетипу. Трансформації набуває архетипний образ ініційованого в образі літературного персонажа Тіма, що поєднує в собі характерні для архетипного образу ознаки незрілості, боязкості й розгубленості з ознаками бідності, занедбаності й самотності. Трансформація ж архетипного образу старійшини в казці полягає у втіленні різних його ознак у двох окремих персонажах: ознаки влади й сили представлені в образі фермера Марка Вілсона, а ознака мудрості – в образі папуги-феї. У такий спосіб концептуальні імплікації етноархетипу Ініціативі втілюються в австралійській літературній казці через архетипні мотиви й образи, переосмислені автором і трансформовані в сюжет і літературних персонажів.

Ключові слова: архетип, етноархетип, архетипний мотив, архетипний образ, ініціатива, казка, сюжет, персонаж.

MITHPOETICS OF THE AUSTRALIAN INITIATION TALES (CASE STUDY OF ATHA WESTBURY’S FAIRY TALE “TIM”)

Stavenko Olena Victorivna,
Postgraduate Student at the Department of English Language and Methods of its Teaching
Kherson State University
evstavenko@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0857-3359

The research focuses on the study of the verbal realization of archetypal motifs and images in the Australian initiation tale “Tim” by Atha Westbury. It has been clarified that fairy tale is one of the verbal means of manifestation of the archetypes, that are fixed in human collective consciousness through mythological and folklore plots, motifs, images and symbols of different language communities. The plot of the initiation tales covers the hero’s search of valuable qualities or properties and their obtaining, so the prototype of this plot is the initiation ceremony. It has been proved that this ritual is of crucial importance for preserving religious and cultural customs and traditions of indigenous Australians. Therefore it has been analyzed in the research the embodiment of the Initiation ethnoarchetype in the Australian initiation tale. The conceptual implications of the Initiation ethnoarchetype, that are its structural components, have been distinguished from encyclopaedic and vocabulary sources. It has been described archetypal motifs of transformation, death and travel and archetypal images of the initiate and the elder, which reveal the deeper meaning of the analyzed ethnoarchetype. It has been proved that archetypal motifs and images, verbally embodied in the literary text of Atha Westbury, acquire figurative reinterpretation. The archetypal motif of transformation unfolds in the fairy tale’s plot about the change of a poor boy from a child into an adult, who has his

own house and family. Also a text embodiment of the motive in the fairy tale is the depiction of the secondary character's metamorphosis. In the plot development of the fairy tale the archetypical motifs of death and of travel are auxiliary ones. The archetypical image of the initiate transforms within the literary character of Tim by connecting of the archetypical features with non-archetypical ones. The transformation of the archetypical image of the elder consists in the embodiment of its various features in two separate characters. Due to the actualized in the literary text archetypical images and motifs, the verbal embodiment of the conceptual implications structuring the Initiation ethnoarchetype occurs.

Key words: archetype, ethnic archetype, archetypical motif, archetypical image, initiation, fairy tale, plot, character.

1. Вступ

Виявлення культурологічної специфіки прихованих смислів, а також способів і засобів їх реалізації в художніх текстах є одним із напрямів сучасних лінгвістичних досліджень. Важливу роль у формуванні й сприйнятті їх відіграють архетипи як прояви колективного позасвідомого (Юнг, 1996: 90). Зв'язок між «чарівною» казкою й архетипним обрядом ініціації прослідковував ще В. Пропп, аналізуючи елементи її сюжетної будови (Пропп, 1998), проте авторські твори цього жанру, що теж в основі своїй містять ті чи ті архетипні етнічні уявлення, все ще не отримали ґрунтовного вивчення. Довготривале нівелювання літературними творами, орієнтованими на дитячу аудиторію як вартими уваги науковців, а також недостатнє дослідження етноспецифіки австралійських художніх текстів для дітей на вітчизняній лінгвістичній арені визначає актуальність нашого дослідження.

Мета наукової розвідки – охарактеризувати словесне втілення архетипних мотивів і образів у австралійській літературній ініціаційній казці. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких науково-дослідницьких завдань: з'ясувати значення ритуалу ініціації для сюжетної будови ініціаційних казок; охарактеризувати закріплені в міфології австралійського автохтонного населення архетипні мотиви й образи, що розкривають зміст етноархетипу Ініціації; проаналізувати засоби вербалізації архетипних мотивів і образів у австралійській літературній ініціаційній казці.

Об'єктом дослідження є архетипні мотиви й образи, що об'єктивують концептуальні імплікації етноархетипу Ініціації, реалізовані в казці Ата Вестбурі “Tim”, предметом – способи словесного втілення архетипних мотивів і образів, їх трансформація та образне переосмислення в зазначеному художньому тексті для дітей.

Методи дослідження зумовлені метою та завданнями наукової розвідки. Для відбору ініціаційних казок використано *літературознавчий метод* аналізування жанрових характеристик художніх текстів. Метод *інтерпретаційно-текстового* та *архетип-*

ного аналізування застосовано для виявлення в міфологічних джерелах та художніх текстах для дітей архетипних мотивів і образів, що лежать в основі сюжету та персонажів казок. Для охарактеризування словесних засобів їх реалізації використано прийоми *лінгвістичного аналізування* тропів і фігур.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теорія архетипів бере свій початок ще з наукового доробку К. Юнга. Швейцарський психолог розуміє архетип як колективне позасвідоме, структурний елемент психіки, що втілює її інстинктивні примітивні уявлення (Юнг, 1996: 90, 96). Архетип має різні форми прояву (Юнг, 1996: 118–119), зокрема, він втілюється в архетипних мотивах, образах, символах, що є закріпленими в міфах і казках різних народів (Юнг, 1996: 88).

Теорія К. Юнга набула широкого розвитку в різних галузях науки. Поняття архетипу вивчали в річищі міфопоетики й релігієзнавства (Campbell, 1988; Мелетинский, 2002), культурології (Аверинцев, 1972; Мелетинский, 2002; Benedict, 1961), літературознавства (Аверинцев, 1972; Bodkin, 1968). Особливу увагу останнім часом архетипові приділяють на теренах лінгвістичних наукових розвідок, у контексті яких досліджують способи вербальної реалізації архетипів у художніх текстах (Белехова, 2002; Воробей, 2011; Свіридова, 2015; Цапів, 2018).

Зокрема, Л. Белехова вбачає втілення архетипу в художньому тексті через архетипні словесні образи (Белехова, 2002), що є «продуктом свідомої творчості автора, експлікацією передконцептуального й концептуального знання» (Лінгвокогнітивна поетологія, 2018: 16). Архетипи, що можуть міститися в архетипних словесних образах, учена диференціює на психологічні й культурні. *Психологічні архетипи*, слідом за К. Юнгом, Л. Белехова тлумачить як прояв (форму) колективного позасвідомого. *Культурні архетипи*, натомість, є «результатом культурно-історичного досвіду, закріпленого в колективній свідомості людства через мотиви й сюжети, образи й символи, закарбовані в міфах і фольклорі різних мовних спільнот»

(Лінгвокогнітивна поетологія, 2018: 13). Серед культурних архетипів учена виділяє **універсальні**, що забезпечують наступність і єдність загальнокультурного розвитку, й етнокультурні. **Етнокультурні** архетипи є константами національної духовності, вони «виражають та закріплюють основоположні властивості етносу як культурної цілісності» (Лінгвокогнітивна поетологія, 2018: 14).

Слідом за Л. Белеховою словесне втілення архетипів як передконцептуальної іпостасі різних лінгвокогнітивних конструктів досліджують і представники її школи. Зокрема, виявлено, що архетип є передкатегоріальною основою імплікативного простору американських поетичних текстів (Лінгвокогнітивна поетологія, 2018: 151–165); концептуальні імплікації архетипів формують довербальну площину пейзажного образу австралійської поезії (Свірідова, 2015: 84); імплікативні концептуальні ознаки архетипів складають передконцептуальну іпостась етнокультурних словесно-поетичних образів афро-американської поезії (Воробей, 2011: 63); архетипні образи набувають статусу нарративних одиниць як стрижневих елементів будови нарративного тексту літературних казок (Цапів, 2018).

Послугуючись науковими розвідками школи Л. Белехової, у контексті нашого дослідження розуміємо **етноархетип** як такий, що містить низку концептуальних імплікацій, закріплених у енциклопедичних, словникових, літературних джерелах, які в художніх текстах розгортаються в образно переосмислені архетипні сюжети, мотиви й образи, вилучені з міфології та фольклору тої чи тої мовної спільноти. Вважаємо доцільним розглянути особливості втілення концептуальних імплікацій архетипів та архетипних образів і мотивів у австралійській літературі для дітей, зокрема в межах жанру літературної ініціаційної казки, яку подібно до міфів, легенд і фольклору кваліфікуємо як один зі словесних способів прояву архетипів позасвідомого.

3. Обряд ініціації як прототип сюжетів ініціаційних казок

Казка є одним із найулюбленіших жанрів дитячої читацької аудиторії. До вивчення казки як твору мистецтва наука долучається лише з кінця ХХ ст. У сучасному науковому обігу натрапляємо на деякі суперечності в дефініціях цього жанру. Зокрема, терміном «казка» позначають як групу творів, що суттєво відрізняються за своїми жанровими ознаками, так і окремий жанр, специфічну

нарративну форму з чіткими характеристиками (*The Greenwood encyclopedia...*, 2008: 322). Останнє визначення характеризує певні типи казок, як наприклад, досліджену В. Проппом «волшебную сказку» (Пропп, 1998). Слідом за вченим так званій «чарівній» казці властива впізнавана «морфологія», що в контексті його наукової розвідки є визначеною послідовністю стійких структурних компонентів – 31 функції дійових осіб (Пропп, 1998: 20).

Традиційний термін «чарівна казка» попри свою широку вживаність є досить умовним і неоднозначним, адже на чари як такі натрапляємо в казках різних типів. Натомість розробники структурно-функційної типології казки О. Наговицин і В. Пономарьова пропонують використовувати термін «**ініціаційні казки**» на позначення виокремлених з «чарівних» казок про пошук героєм бажаної й цінної, на його думку, якості або властивості та її здобуття у фіналі (Наговицын, Пономарева, 2011: 38). У контексті нашого дослідження послуговуємося саме терміном «ініціаційні казки», як таким, що влучно підкреслює особливості сюжету художніх текстів цього жанру.

Сюжетом є сукупність взаємин між персонажами, що в певній послідовності подій розкриває характери й зміст в епічних і драматичних творах. У його основі лежить подія як піднятий над повсякденною нормою сприйняття феномен, де важливим є глибина її осмислення і цінність естетичного втілення (Лексикон загального та порівняльного літературознавства, 2001: 555). Умовно **сюжети ініціаційних казок** кваліфікують на ті, де йдеться про пошук скарбів, представлених у вигляді предмета, дружини або інформації як мети пошуків чи предмета або помічника як засобу досягнення мети; про отримання знань і вмінь; та про пошук шлюбного партнера (Наговицын, Пономарева, 2011: 102). Саме процес пошуку є художнім втіленням проходження ритуалу ініціації (Наговицын, Пономарева, 2011: 117). Із цим обрядом казки об'єднує поняття певного переходу через символічну тимчасову смерть, фізичну, духовну й соціальну трансформацію та відродження в новій іпостасі (*The Greenwood encyclopedia...*, 2008: 488). Отже, ритуал ініціації розуміємо як прототип сюжетів ініціаційних казок.

Узагальнений зміст поняття «ініціація» трактують як доступ до знань і залучення до традицій, що сягає своїм корінням поширеного у племінних суспільствах ритуалу посвяати молоді в повноправних членів групи

й несе в собі глибоку символіку смерті та духовного переродження неофіта в новій іпостасі (Символи, знаки, емблеми, 2005: 203). У лінгвокультурі корінних австралійців обряд ініціації розуміють як своєрідний перехід від соціального статусу дитинства до зрілості й досвідченості, що охоплює навчання, тренування та випробування ініційованих, та якому відводять важливу роль у збереженні й посиленні релігійних уявлень, звичаїв і традицій (Rolls, Johnson, 2011: 40). У процесі ж культурно-історичного розвитку уявлення про обряд ініціації закріплюються в австралійських міфах та легендах у вигляді сюжетів, мотивів, образів або символів, які згодом проникають і в австралійську літературу, де набувають образного переосмислення, розгортаються у сюжети творів, слугують основою для творення літературних персонажів тощо. Це уможлиблює розглядати конгломерат усіх знань про ритуал посвяти як австралійський **етноархетип Ініціації**.

Структурують етноархетип Ініціації концептуальні імплікації, закріплені в довідковій літературі. Зокрема, з енциклопедичних, словникових та культурологічних джерел нами були вилучені **концептуальні імплікації знання, випробування, перетворення, смерті, відродження та винагороди**. Втіленням змісту етноархетипу Ініціації слугують різноманітні архетипні мотиви й образи, які вилучаємо з зафіксованих письмово міфів і легенд корінних австралійців (Reed, 1975). Виявлено, що для архетипного **образу старійшини** характерними є сталі ознаки **мудрості** (“*the wise men*” (Reed, 1975: 35, 40)), **влади** (“...*he decided that the time had come to punish them ...*” (Reed, 1975: 35)) й **сили** (“*He took up his magic weapons*” (Reed, 1975: 37)). Натомість архетипний **образ ініційованого** в міфологічних текстах представлений у динаміці. До ритуалу посвяти образу ініційованого властиві ознаки **незрілості** (“*they were young*” (Reed, 1975: 38)); **невинності** (“*they were young and in their innocence*” (Reed, 1975)), **залежності** від дорослих (“*The boys had been taken away by their guardians...*” (Reed, 1975)), **боязкості** (“*the first thrill of seeing a stone-tipped spear sink into their prey*” (Reed, 1975)) і **розгубленості** (“*the shattering realization that others would eat it while they, the hunters, were forced to go hungry*” (Reed, 1975)). Проте після пережитих випробувань характеристиками архетипного образу ініційованого є вже **зрілість** (“*You are all men now.*” (Reed, 1975: 40)), **освіченість** (“*They must learn the wisdom*

of the tribes ...” (Reed, 1975: 39)), **сила** (“*My children must be strong <...> Strong to father sons...*” (там само: 38-39)), **досвідченість** і **самоповага** (“...*the young men stood up... to face the world with the experience and all the pride of men.*” (Reed, 1975: 39)). Тобто у процесі ритуалу ініціації первинні ознаки архетипного образу ініційованого трансформуються в інші, що репрезентує його духовний і фізичний розвиток.

Значущість перевтілень як ініційованого, так і деяких інших міфологічних персонажів (наприклад, трансформація старійшиною представників племені *The Madhi* у собак: “*One by one the Madhi dropped on all fours. Hair grew thickly over their bodies, their arms changed to legs, their hands and feet to paws.*” (Reed, 1975: 35)) уможлиблює вилучення архетипного **мотиву трансформації**, що актуалізує концептуальну імплікацію перетворення етноархетипу Ініціації. Іншим складником ритуалу посвяти вважаємо архетипний **мотив смерті**, представлений як символічно, так і буквально в міфах австралійських тубільців, наприклад у фрагменті, де йдеться про загибель від спраги дітей жінки, яка відстала з ними від свого племені під час переходу з місця проведення ініціації до табору: “*We could not find the water holes, and one by one my children died...*” (Reed, 1975: 40). Також вважаємо, що із огляду на розташування описів різноманітних переходів і подорожей учасників церемонії посвяти в ініціальній позиції (“*As the tribe after tribe came to the place Baiame had chosen for them, the excitement increased.*” (Reed, 1975: 34)) у середині міфів та наприкінці (“...*they packed their few possessions and began the long march back to their own tribal lands.*” (там само: 39)) доцільно виокремити **мотив переміщення**, реалізація якого слугує розвитку міфологічних сюжетів, створює їх акціональність і динаміку.

Отже, дослідивши міфологічні джерела, що стосуються проведення ритуалу посвяти юнаків у чоловіки, нами вилучено архетипні образи старійшини й ініційованого та архетипні мотиви трансформації, смерті й переміщення, що об’єктивують концептуальні імплікації та розкривають зміст етноархетипу Ініціації.

4. Втілення етноархетипу Ініціації в австралійських ініціаційних казках

У художніх текстах для дітей архетипні мотиви й образи трансформуються в сюжети творів, їх персонажів, художні образи тощо.

Особливості словесного втілення етноархетипу Ініціації проілюструємо на тексті літературної казки австралійського письменника Ата Вестбурі "Tim" (Westbury, 1897: 73–81), що належить до жанру літературних ініціативних казок.

За сюжетом твору, головний герой, безхатько Тім, подорожуючи, зупиняється біля будинку одного фермера й просить у його господарів попити й поїсти. Хлопчика пускають у дім і залишають на ніч. Проте фермер попереджає героя, що наступного дня юнак повинен буде виконати завдання як плату за його доброту – подоїти норовливу корову. Щоб це зробити, герой користується допомогою папуги господарів, яка насправді виявляється зачарованою феєю. Саме фея підказує Тімові, що на корову треба повісити вінок з особливих квітів, аромат яких її заспокоїть і вона дозволить себе подоїти. У такий спосіб герой долає випробування, а в нагороду вражений фермер бере Тіма за сина, віддає йому в дружини свою доньку, а на весілля дарує їм ферму.

У художньому тексті казки архетипний мотив трансформації, що об'єктивує концептуальну імплікацію перетворення етноархетипу Ініціації, розгортається у сюжет твору про дорослішання бідного бродячого хлопчика, який, подолавши певні труднощі, знаходить собі дім і сім'ю.

У головному персонажі літературної казки Тімові натрапляємо на втілення основних характеристик архетипного образу ініційованого. Зокрема, персонажеві властива ознака незрілості, що репрезентована в номінативних одиницях зі значеннями «малий», «хлопчик», «дитина»: "The boy", "The child" (Westbury, 1897: 74–75), "a little boy" (Westbury, 1897: 73), "Little Tim" (Westbury, 1897: 77), "the juvenile tramp" (Westbury, 1897: 73). Також у художньому тексті містяться описи станів героя, у яких вербалізовані ознаки боязкості й розгубленості. Наприклад, у текстовому фрагменті: "Pray come here and scratch me, Tim," cried the parrot coaxingly. Little Tim obeyed very **cautiously**, and **in fear and trembling**." (Westbury, 1897) цю семантику передають номінативні одиниці *cautiously* «обережно», *in fear* «боячись», *trembling* «тремтячи», перераховані за допомогою полісиндетону з метою наголосити на емоційній схвильованості героя. В іншому прикладі натрапляємо на вираження розгубленості персонажа за допомогою стилістичного засобу повтору, що відтворює запинання Тіма через хвилювання

й страх перед майбутнім випробуванням: "Then I – I think I had better go away now, at once, before the morning, **don't you?**" said the lad ruefully." (Westbury, 1897: 78). А уточнююче запитання *don't you?* передає невпевненість і сумніви персонажа.

Попри наявність у персонажі Тіма характеристик, властивих архетипному образу ініційованого до обряду посвяти, у художньому тексті останній набуває образного переосмислення. Ключовими ознаками головного героя казки постають бідність, занедбаність, самотність, що вербалізовано в описах хлопчика та його пожитків за допомогою атрибутивних словосполучень "poor boy" «бідний хлопчик», "boy begging" «жебрак», "his bundle" «його вузлик», "his old shoes" «його старе взуття», "his tattered jacket" «його порваний жакет» (Westbury, 1897: 73–75). Зазначимо також, що скрутне положення й потреба Тіма в притулку є результатом трагедії в його родині. Спочатку герой втратив батьків і молодшу сестричку під час прориву дамби, а потім Джо Натгеті, друг батька, який піклувався про хлопчика після смерті його родини, помер від лихоманки: "Please, sir, father and Joe were mates on the diggings at Forbes. When **the great dam broke and flooded the creek, and drowned father, mother, and little sister Jessie, Joe took care of me, and was a father to me – he – was until he took the fever, and died...**" (Westbury, 1897: 74). У описах тяжкої долі героя натрапляємо на розгортання архетипного мотиву смерті, актуалізованого експліцитно, за допомогою лексем *to drown* «топити» та *to die* «помирати» й імпліцитно – через використання перифрази, наприклад: "...that rude, unlettered, dead digger, <...> who **had now gone to receive his reward.**" (Westbury, 1897: 75). Саме смерть близьких є причиною пошуків головним героєм нового дому й родини. Вона змусила хлопчика поневірятися містами й зрештою постукати у двері фермерського будинку, а відтак, слугувала й причиною перетворень у житті героя. Подібно до ритуалу ініціації, смерть у казці є не завершенням, а початком нового кращого життя.

Підрунтям перевтілення головного героя казки Ата Вестбурі є сюжетовірний архетипний мотив трансформації. У художньому тексті він реалізований за допомогою стилістично-синтаксичної фігури метаморфози. Структура метаморфози охоплює перетворювальне (суб'єкт трансформації), перетворене (об'єкт), каузатор (лексично виявлену причину або мотив перетворення) і предикат,

що об'єднує об'єкт і суб'єкт метаморфози на синтаксичному рівні художнього тексту, втілюючи ідею перетворення, трансформації або відродження (Москвичова, 2015: 16, 18, 53, 57).

Метаморфоза головного персонажа твору в казці Ата Вестбурі є складною, її елементи розпорошені по всьому художньому тексті. Зокрема, словесне втілення суб'єкта перетворення – бідного хлопчика “*a poor boy*” (Westbury, 1897: 73) – репрезентоване на початку твору описами всіх його характеристик, зазначених вище. Об'єктом трансформації, вираженим у передостанньому абзаці літературної казки реченням “*Therefore, from this moment, I will adopt you as my son, Tim, and you shall marry my little girl Amy, by-and-by, and I will leave you the farm as a wedding present.*” (Westbury, 1897: 80), є потенційно дорослий, забезпечений, одружений чоловік. Предикатами метаморфози постають дієслова в майбутньому часі “*will adopt*”, “*shall marry*”, “*will leave*”, що контекстуально передають значення перетворення героя. Каузатор же виражений імпліцитно, адже причиною перетворення постають усі події твору, зокрема, смерть близьких головного героя, зустріч з родиною фермера й папугою-феєю, випробування героя й отримані знання. Отже, у художньому тексті казки архетипний мотив трансформації втілено через зміну ключових ознак героя. У його розгортанні перетворення дитини в дорослого доповнено зміною статусу безхатнього бідняка на господаря й голову родини. Із огляду на це узагальнений смисл сюжету літературної казки як пересмішеного архетипного мотиву трансформації уможливорює вилучення концептуальної метафори ЖИТТЯ Є ЗМІНИ.

Головний персонаж казки є також основою для розгортання архетипного мотиву переміщення в художньому тексті. Номінативними одиницями, що репрезентують мотив, є дієслова з денотативним значенням руху *to come* (Westbury, 1897: 74) і *to walk* (Westbury, 1897: 75), іменники *travel* (Westbury, 1897: 73) – «подорож, мандрі», *wanderer* (Westbury, 1897: 74) – «мандрівник», а також вираз *a very long way* (Westbury, 1897) – «дуже довгий шлях». Для Тіма переміщення мають особливе значення, це його спосіб життя, одне з його випробувань. Наприклад, у текстовому фрагменті: “*...the brave lad walked over two hundred miles, suffering hunger and pain with the courage of a Spartan...*” (Westbury, 1897: 75) номінативні одиниці *suffering* «страж-

даючи», *hunger* «голод», *pain* «біль» й алюзивний вираз *the courage of a Spartan*, що відсилає нас до історії давньогрецької військової держави, чоловіки якої все життя піддавалися випробуванням на міцність, об'єктивують мотив переміщення як втілення концептуальної імплікації випробування етноархетипу Ініціації.

Художній текст Ата Вестбурі містить і трансформацію архетипного образу старійшини. Зокрема, різні його ознаки втілені одночасно у двох окремих персонажах, в образі фермера Марка Вілсона й у казковому персонажі папуги, яка насправді є чарівною феєю.

Із описів фермера висновуємо, що героєві притаманні ознаки влади й сили, характерні для архетипного образу старійшини: “*...a great fat man was seated at tea.*” (Westbury, 1897: 73), “*The voice lost nothing of its coarse disagreeable ring as it gave the curt order...*” (Westbury, 1897: 74). Про це свідчать вирази *a great fat man* «великий гладкий чоловік», *to give the curt order* «віддавати короткий наказ». Проте Марк Вілсон є доброю людиною, що показано через опис його очей і психологічного стану: “*...but the man's eyes looked kindly at the little wanderer*” (Westbury, 1897), “*The good farmer was filled with amazement*” (Westbury, 1897: 80). Навіть більше, це підтверджують його вчинки. Фермер надає притулок Тімові, дає йому завдання, а потім й одружує з власною донькою. У такий спосіб за допомогою персонажа Марка Вілсона в художньому тексті реалізовано концептуальні імплікації випробування та винагороди етноархетипу Ініціації.

У персонажі ж папуги-феї, підґрунтям якого теж слугує архетипний образ старійшини, втілена ознака мудрості, що водночас є й об'єктивацією концептуальної імплікації знання етноархетипу Ініціації. Сама іпостась птаха несе в собі символіку мудрості, розуму й блискавичності думки. У міфах і казках птахи, яким доступні таємні знання, часто дають поради й корисну інформацію головним героям (Тресіддер, 1999). Не винятком стає й персонаж австралійської літературної казки Ата Вестбурі. Відповідно, у художньому тексті образ папуги-феї змальовано як такий, що володіє корисними (таємними для головного героя) знаннями: “*All knowledge is simple, boy, when you once acquire it. You'll not forget my instructions?*” (Westbury, 1897: 79) і допомагає цим Тімові: “*Now, I can prove how I can render you a service.*”, “*I can tell you how to overcome the antics of this refractory cow.*”

"How?" **"I will tell you upon one condition..."**" (там само: 78-79). Проте цей персонаж постає перед нами в образі замкненого в клітці птаха (*"a beautiful parrot in a stout wire cage."* (Westbury, 1897: 76)), що символізує собою обмеженість людського розуму (Тресіддер, 1999). У художньому тексті символ поневоленого птаха, на нашу думку, репрезентує необізнаність головного героя, властиву йому до перевтілення. Вивільнення ж птаха з клітки у фіналі твору уособлює здатність людини, зокрема хлопчика Тіма, навчатися й розвиватися.

Через образ папуги в художньому тексті розгортається й архетипний мотив трансформації. Мотив представлений за допомогою локалізованої метаморфози, що служить описові перевтілення персонажа папуги з феї в його зооморфну подобу й назад. Зокрема, перша метаморфоза героя представлена в текстовому фрагменті: *"I'm a fairy. <...> One of the Lake George fairies. Xanthine, our Queen, turned me into a parrot, five years ago, through her foolish jealousy, and here I've been caged up ever since with this great beak upon my face, which quite disfigures me."* (Westbury, 1897: 77). Суб'єктом метаморфози є фея, вербалізована іменником *"a fairy"* та еліптичним реченням *"One of the Lake George fairies"*. Вона трансформується в папугу, замкнену в клітці, стає об'єктом метаморфози, переданим словесно за допомогою іменника *"a parrot"* і словосполучення *"caged up ever since"*. Каузатором перетворення постають заздрощі королеви фей Ксантін, виражені словосполученням *"her foolish jealousy"*, предикатом же служить дієслово в минулому часі *"turned into"*.

Зворотню трансформацію героя, де папуга знову стає австралійською казковою феєю, маємо наприкінці твору: *"...he found the bird transformed into a beautiful wee lady, whom he politely lifted out of the cage."* (Westbury, 1897: 81). Перетворення папуги *"the bird"* (суб'єкт метаморфози) на фею *"a beautiful wee lady"* (об'єкт), що вербально репрезентовані іменником й атрибутивним словосполученням, відбувається через предикат, виражений дієсловом у минулому часі *"transformed into"*. Каузатор перетворення представлений у художньому тексті імпліцитно, ним постають наміри головного героя Тіма, зокрема його обіцянка визволити фею з клітки й замінити її справжнім птахом, щоб господарі нічого не помітили: *"That you set me free as soon as you have completed your task tomorrow."* **"It's a bargain,"** replied little Tim readily. **"I can easily**

get the farmer another parrot – a real bird, you know – and then there will be no harm done." (Westbury, 1897: 78-79). У такий спосіб персонаж чарівної папуги-феї слугує втіленням архетипного образу старійшини з притаманною йому ознакою мудрості та словесним способом прояву архетипного мотиву трансформації через фігуру метаморфози.

Отже, у тексті ініціаційної казки Ата Вестбурі *"Tim"* архетипний мотив трансформації розгортається в сюжет твору про перетворення дитини-безхатька на дорослого чоловіка та господаря. На текстову репрезентацію мотиву трансформації за допомогою синтаксично-стилістичної фігури метаморфози натрапляємо в описах головного та другорядних персонажів твору. Допоміжними у розгортанні сюжету казки є архетипні мотиви смерті й переміщення як причини й рушійні сили перевтілення головного героя. Архетипний образ ініційованого у художньому тексті набуває трансформації в персонажі хлопчика Тіма. Ознаки ж архетипного образу старійшини втілені в двох окремих літературних героях, що експлікують різні його характеристики. Отже, концептуальні імплікації, що складають зміст етноархетипу Ініціації, у казці Ата Вестбурі набувають словесного втілення через актуалізовані в сюжеті й персонажах твору архетипні образи й мотиви.

5. Висновки

Інтерпретаційно-текстове й архетипне аналізування австралійських художніх текстів для дітей виявило, що прототипом казок про пошуки скарбів, знань і вмінь або шлюбного партнера є обряд ініціації. Первинні уявлення про процес посвяти юнаків у дорослих є закріпленими в міфології автохтонного населення Австралії через архетипні мотиви й образи, серед яких виокремлюємо мотиви трансформації, смерті, переміщення та образи старійшини й ініційованого. Акумуляовані відомості про проведення цього обряду, зафіксовані в довідковій літературі, формують концептуальні імплікації знання, випробування, перетворення, смерті, відродження і винагороди, характерні для етноархетипу Ініціації. Їх словесне втілення прослідковуємо в тексті ініціаційної казки Ата Вестбурі *"Tim"*, де переосмислені автором архетипні мотиви й образи розгортаються в сюжет твору і трансформуються в літературних персонажів. Перспективним убачаємо подальше вивчення міфопоетики австралійських художніх текстів для дітей, що охоплюватиме виявлення ключових етноархетипів, порівняння особли-

востей їх словесного втілення, а також визначення причин і закономірностей їх вживання в тому чи іншому жанрі літератури для дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аверинцев С.С. «Аналитическая психология» К.-Г. Юнга и закономерности творческой фантазии. 1972. URL: https://royallib.com/book/averintsev_serгей/analiticheskaya_psihologiya_k_g_yunga_i_zakonomernosti_tvorcheskoy_fantazii.html (дата обращения: 13.04.2019).
2. Белехова Л.І. Образный простір американської поезії : лінгвокогнітивний аспект : дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : 10.02.04. К., 2002. 476 с.
3. Воробей Н.В. Етнокультурна картина світу в афро-американській поезії : лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2011. 260 с.
4. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / гол. ред. Анатолій Волков. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
5. Лінгвокогнітивна поетологія : колективна монографія / Л.І. Белехова, С.В. Волкова, О.С. Маріна, А.О. Цапів та ін. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 316 с.
6. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. 3-е изд, Москва : Наука, 2000. 407 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/788218/> (дата обращения: 13.04.2019).
7. Москвичова О.А. Эволюция метаморфозы в английскому поэтическому мисленні : монографія. Херсон : Айлант, 2015. 220 с.
8. Наговицын А.Е., Пономарева В.И. Типология сказки. Москва : Генезис, 2011. 336 с.
9. Пропп В.Я. Морфология «волшебной» сказки. Москва : Лабиринт, 1998. URL: http://www.lib.ru/CULTURE/PROPP/morfologia.txt_with-big-pictures.html (дата обращения: 13.04.2019).
10. Свірідова Ю.О. Пейзажний образ в австралійській поезії ХХ ст. : лінгвокогнітивний та лінгвосинергетичний аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : 10.02.04. Житомир, 2015. 312 с.
11. Символы, знаки, эмблемы : Энциклопедия / под общ. ред. В. Л. Телицына ; авт.-сост. В.Э. Багдасарян, И.Б. Орлов, В.Л. Телицын. 2-е изд. Москва : ЛОКИД-ПРЕСС, 2005. 494 с.
12. Тресиддер Дж. Словарь символов. Москва, 1999. URL: https://www.lesjeunesrussisants.fr/dictionnaires/documents/DICTIONNAIRE_RUSSE_DES_SYMBLES.pdf (дата обращения: 08.02.2019).
13. Цапів А.О. Архетипні образи в англійських літературних казках (на матеріалі казки Джона Раскіна «Король золотої ріки»). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. Херсон, 2018. Вип. 3. С. 52–57.
14. Юнг К. Г. Душа и миф. Шесть архетипов. Киев : Государственная библиотека Украины для юношества, 1996. 384 с.
15. Benedict R. *Patterns of Culture*. London: Routledge, 1961. 212 p.
16. Bodkin M. *Archetypal Patterns in Poetry*. London : Oxford university press, 1968. 356 p.

17. Campbell J. *The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion*. Novato, California : New World Library, 2002. 148 p.
18. *The Greenwood encyclopedia of folktales and fairy tales / ed. by Donald Haase*. Westport : Greenwood Press, 2008. 1202 p.
19. Reed A.W. *Myths and Legends of Australia*. New York : Taplinger Publishing Co., 1975. 256 p.
20. Rolls M., Johnson M. *Historical Dictionary of Australian Aborigines*. Lanham, Toronto, Plymouth, UK : The Scarecrow Press, Inc., 2011. 214 p.
21. Westbury Atha *Australian Fairy Tales*. London : Ward, Lock, & Co., Limited, Warwick House, Salisbury Square, E.C. New York and Melbourne, 1897. 360 p.

REFERENCES:

1. Averincze S.S. (1972) "Analiticheskaya psixologiya" K.-G. Yunga i zakonomernosti tvorcheskoy fantazii ["Analytical psychology" of C.G. Jung and patterns of creative imagination]. Retrieved from https://royallib.com/book/averintsev_serгей/analiticheskaya_psihologiya_k_g_yunga_i_zakonomernosti_tvorcheskoy_fantazii.html
2. Bieliekhova L.I. (2002) *Obraznyi prostir amerykanskoj poezii: lnhvokohnityvnyi aspekt : dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora filol. nauk: 10.02.04* [Image space of American poetry: linguocognitive aspect : thesis for a doctoe degree in philology: speciality 10.02.04]. K., 476 p.
3. Vorobei N.V. (2011) *Etnokulturna kartyna svitu v afro-amerykanskoj poezii: lnhvokohnityvnyi ta lnhvokulturolohichnyi aspekty : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kandydata filol. nauk: 10.02.04* [Ethnocultural picture of the world in the African American poetry: linguistic, cognitive and cultural aspects : thesis for a candidate degree in philology: speciality 10.02.04]. Kherson, 260 p.
4. *Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva* (2001) [Dictionary of general and comparative literary criticism] / chief editor Anatolii Volkov. Chernivtsi: Zoloti lytavry, 636 p.
5. *Lnhvokohnityvna poetologia : kolectyvna monohrafiia* (2018) [Linguistic and cognitive poeology : a collective monograph] eds. L.I. Bieliekhova, S.V. Volkova, O.S. Marina, A.O. Tsapiv ta in. Kherson : Vydavnychiy dim "Helvetyka", 316 p.
6. Meletinskij E.M. (2000) *Poeitika mifa* [The poetics of myth]. 3-e izd., Moscow: Nauka, 407 p. Retrieved from <https://www.twirpx.com/file/788218/>
7. Moskvychova O.A. (2015) *Evolutsiia metamorfosy v anhliiskomu poetychnomu myslenni monohrafiia* [Evolution of metamorphosis in the English poetic thinking : a monograph]. Kherson : Ailait, 220 p.
8. Nagovicy A.E., Ponomareva V.I. (2011) *Tipologiya skazki* [Typology of fairy tales]. Moscow : Genезis, 336 p.
9. Propp V. Ya. (1998) *Morfologiya "volshhebnoj" skazki* [Morphology of the folk tale.]. Moscow : Labirint. Retrieved from http://www.lib.ru/CULTURE/PROPP/morfologia.txt_with-big-pictures.html
10. Sviridova Yu.O. (2015) *Peizazhnyi obraz v avstraliiskij poezii XX st.: lnhvokohnityvnyi ta lnhvosynerhetychnyi aspekty : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kandydata filol. nauk: 10.02.04* [Landscape image in the 20 century Australian poetry: linguistic, cognitive and synergetic

- aspects.: thesis for a candidate degree in philology : speciality 10.02.04]. Zhytomyr, 312 p.
11. Simvolny, znaki, emblemy: Encyklopediya (2005) [Symbols, signs, emblems : encyclopedia] / edited by V. L. Telicyn; authors V. E. Bagdasaryan, I.B. Orlov, V.L. Telicyn. 2-e izd. Moscow : LOKID-PRESS, 494 p.
  12. Tresidder Dzh. (1999) Slovar simvolov [Dictionary of symbols]. Moscow. Retrieved from https://www.lesjeunesrussisants.fr/dictionnaires/documents/DICTIONNAIRE_RUSSE_DES_SYMBOLES.pdf
  13. Tsapiv A.O. (2018) Arkhetypni obrazky v anhliiskykh literaturnykh kazkakh (na materialy kazky Dzhona Raskina "Korol zolotoi riky") [Archetypal images in English literary fairy tales (case study of John Ruskin's fairy tale "The king of the golden river")] *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya : "Perekladnavstvo ta mizhkulturna komunikatsiia"* Vyp. 3. Kherson, pp. 52–57.
  14. Yung K. G. (1996) *Dusha i mif. Shest archetipov* [Soul and myth. Six Archetypes]. Kiev: Gosudarstvennaya biblioteka Ukrainy dlya yunoshchestva, 384 p.
  15. Benedict, R. (1961) *Patterns of Culture*. London: Routledge. 212 p.
  16. Bodkin, M. (1968) *Archetypal Patterns in Poetry*. London: Oxford university press. 356 p.
  17. Campbell, J. (2002) *The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion*. Novato, California: New World Library. 148 p.
  18. *The Greenwood encyclopedia of folktales and fairy tales* (2008) / ed. by Donald Haase. Westport: Greenwood Press. 1202 p.
  19. Reed, A. W. (1975) *Myths and Legends of Australia*. New York: Taplinger Publishing Co. 256 p.
  20. Rolls, M., Johnson, M. (2011) *Historical Dictionary of Australian Aborigines*. Lanham, Toronto, Plymouth, UK: The Scarecrow Press, Inc. 214 p.
  21. Westbury, Atha (1897) *Australian Fairy Tales*. London: Ward, Lock, & Co., Limited, Warwick House, Salisbury Square, E.C. New York and Melbourne. 360 p.

UDC 811.111'373.321

DOI 10.32999/ksu2663-3426/2019-1-17

AMERICAN MARKETING DISCOURSE AND MULTIMODALITY: COGNITIVE AND COMMUNICATIVE ASPECTS

Stodolinska Yuliya Valeriivna,
Candidate of Philological Sciences,
Assistant Professor at the Department of English Philology
Petro Mohyla Black Sea National University
yuliya.stodolinska@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4515-0323

Marketing discourse is built on new conceptual images, it also encompasses the relationships between the participants of this discourse, viewed in their language expression, and possesses features which are characteristic of this discourse in the modern world. The study of marketing discourse from a multimodal perspective is one of the key issues in contemporary linguistics.

The purpose of the article is to reveal the cognitive and communicative aspects of marketing discourse as a whole and of multimodality as one of its characteristic features in particular. The methodology of this research, which is grounded on the aim and the tasks, requires an integrative multidisciplinary approach which combines the methods and former research findings of such disciplines as cognitive linguistics, discourse studies, communicative linguistics, semiotics, visual semantics. In the context of the article business discourse is defined as a type of institutional discourse, the key attributes of marketing discourse being a type of business discourse are singled out, the specifics of multimodality as one of the characteristic features of marketing discourse are outlined.

It is assumed that multimodality is one of the key features of American marketing discourse which is a type of business discourse. Marketing discourse as well as other types of business discourse is a variety of institutional discourse, its participants are members of the professional community of business people and their clients, whose interaction is organized around the key notions of business in order to achieve the aims of communication. Marketing discourse is a language-based set of activities aimed at creating the product and launching it on the market in the most successful way. Multimodality, interaction, dynamism, consistency, detail, creativity, and didacticism are the characteristic features of the analyzed discourse. It has been established that multimodality encompasses the use of several semiotic modes (numerous ways of their combinations) which include content and expression in the design of a semiotic product or event.

Key words: business discourse, cognition, communication, institutional discourse, non-verbal component, semiotic mode, verbal component.